

SPORT MAKTABLARI VA KLUBLARIDA MOLİYAVIY BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISHNING ZAMONAVIY YO‘LLARI

Toshmurodov Abdurauf Ravshanovich

Renensans talim universiteti

“Reja moliya bo‘limi” bosh hisobchi

abdurauf954@mail.ru

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18029988>

Sport maktablari va klublarida moliyaviy boshqaruv tizimini modernizatsiya qilish hozirgi davr sport industrijasining asosiy talablaridan biri sanaladi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida sport tashkilotlari nafaqat o‘quv-mashg‘ulot jarayonlarini samarali tashkil etishi, balki o‘z faoliyatini moliyaviy jihatdan mustahkamlashi ham zarur. Chunki raqobat kuchaygan, xizmatlar bozori kengaygan va sportning iqtisodiy ahamiyati oshgan davrda an‘anaviy boshqaruv modellari zamonaviy talablarni qondira olmayapti. Shu sababli sport maktablari va klublari moliyaviy boshqaruvni takomillashtirish uchun innovatsion yondashuvlar, raqamli texnologiyalar, iqtisodiy tahlil usullari va strategik rejalashtirish tamoyillarini qo‘llashi zarur.

Sport tashkilotlarida moliyaviy boshqaruv — bu resurslarni oqilona taqsimlash, daromad manbalarini kengaytirish, moliyaviy xavflarni kamaytirish, budjet rejalashtirishni optimallashtirish va shaffof hisobot mexanizmlarini yo‘lga qo‘yishdan iborat. Zamonaviy moliyaviy boshqaruv tizimi faqatgina buxgalteriya hisobini yuritish bilan cheklanmaydi, balki tahliliy yondashuvni, ma‘lumotlar boshqaruvini, strategik yo‘nalishlarni shakllantirish va boshqaruv qarorlarini ilmiy asoslashni ham talab qiladi. Ayniqsa raqamlashtirish jarayoni sport klublarida moliyaviy jarayonlarni avtomatlashtirish, real vaqt rejimida nazorat qilish va shaffoflikni ta‘minlash imkonini bermoqda.

Sport maktablari va klublarida so‘nggi yillarda raqamli boshqaruv tizimlariga bo‘lgan ehtiyoj keskin ortdi. Raqamli buxgalteriya, CRM tizimlari, onlayn to‘lov platformalari va analitik dasturlar moliyaviy jarayonlarning aniq va tezkor yuritilishiga zamin yaratadi. Raqamlashtirishning ustunligi shundaki, u inson omili xatolarini kamaytiradi, ma‘lumotlar xavfsizligini oshiradi, resurslardan foydalanish holatini doimiy kuzatib borishga yordam beradi. Quyidagi jadval sport tashkilotlari amaliyotida keng qo‘llanilayotgan zamonaviy raqamli vositalarni umumlashtirib beradi.

1-jadval

Sport tashkilotlarida qo‘llaniladigan zamonaviy raqamli boshqaruv vositalari¹

Vosita turi	Asosiy vazifasi	O‘rnatilishi natijasida kutiladigan samaradorlik
Raqamli buxgalteriya tizimlari	Moliyaviy operatsiyalarni avtomatlashtirish	Hisobot sifati oshishi, xatolar kamayishi
CRM tizimlari	Sportchilar va mijozlar bilan munosabatlarni boshqarish	A‘zolikni oshirish, xizmat sifatini yaxshilash
Onlayn to‘lov tizimlari	To‘lovlarni tezkor va shaffof qabul qilish	Moliyaviy oqimlarning oshkoraligi ta‘minlanishi

¹ Muallif tomonidan tayyorlandi

Analitik platformalar	Daromad-xarajat tahlili va prognoz qilish	Strategik qarorlar sifatining oshishi
-----------------------	--	--

Jadval 1 ma'lumotlari sport maktablari va klublarida raqamli boshqaruv vositalarini joriy etish moliyaviy boshqaruv samaradorligini tubdan oshirishini ko'rsatadi. Raqamli buxgalteriya tizimlarining qo'llanilishi moliyaviy operatsiyalarni avtomatlashtirib, hisobotlarning aniq va tezkor yuritilishini ta'minlaydi, bu esa inson omili bilan bog'liq xatolarni kamaytiradi va moliyaviy nazoratni sezilarli kuchaytiradi. CRM tizimlari sportchilar, mijozlar va homiylar bilan o'zaro munosabatlarni tizimli ravishda boshqarishga yordam beradi, natijada a'zolik sonining ortishi, xizmat sifati yaxshilanishi va sport maktabining raqobatbardoshligi oshadi. Onlayn to'lov tizimlarining joriy etilishi to'lovlarni tezkor, xavfsiz va shaffof tarzda amalga oshirish imkonini berib, moliyaviy oqimlar ustidan nazoratni kuchaytiradi va byurokratik jarayonlarni kamaytiradi. Analitik platformalar esa daromad va xarajatlarni tuzilmasini chuqur tahlil qilish, moliyaviy prognozlar tuzish va strategik qarorlarni ilmiy asoslangan holda qabul qilish imkoniyatini yaratadi. Umuman olganda, jadvalda keltirilgan zamonaviy raqamli vositalar sport tashkilotlarida moliyaviy boshqaruv jarayonlarini optimallashtirish, samaradorlikni oshirish, shaffoflikni ta'minlash va uzoq muddatli barqaror rivojlanishga erishishda muhim omil sifatida maydonga chiqayotganini tasdiqlaydi.

Sport maktablari va klublarida moliyaviy barqarorlikka erishishning asosiy shartlaridan biri — daromad manbalarini diversifikatsiya qilishdir. Ya'ni, tashkilot faqatgina bitta manbaga tayanib qolmasligi kerak. Bugungi globallashuv davrida sport klublari homiylik, reklama, sport merchandisingi, o'quv-mashg'ulot yig'inlari, onlayn kurslar va raqamli sport mahsulotlari orqali qo'shimcha daromadlar yaratmoqda. Diversifikatsiya moliyaviy xavflarni kamaytiradi, sport maktablarining iqtisodiy mustaqilligini oshiradi va rivojlanish uchun qo'shimcha imkoniyatlar yaratadi. Quyidagi jadval turli daromad turlarining mohiyati va afzalliklarini umumlashtiradi:

2-jadval

Sport maktablari va klublarida daromad manbalarini diversifikatsiya qilish modeli

Daromad turi	Namunalari	Afzalliklari
Asosiy daromad	A'zolik to'lovi, davlat grantlari	Kafolatlangan va barqaror daromad
Qo'shimcha daromad	Homiylik, reklama shartnomalari	Moliyaviy imkoniyatlarni kengaytiradi
Innovatsion daromad	Onlayn treninglar, sport mahsulotlari	Yangi auditoriya va bozorni jalb etadi
Faoliyatdan tashqari daromad	Sport maydonlari ijarasi	Xavfsiz moliyaviy yostiq yaratadi

2-jadval tahlili sport maktablari va klublarida daromad manbalarini diversifikatsiya qilish moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda hal qiluvchi omil ekanini ko'rsatadi. Asosiy daromad manbalari — a'zolik to'lovlari va davlat grantlari — tashkilotning kundalik faoliyatini yuritishda muhim bo'lsada, ular ko'pincha cheklangan va tashqi omillarga bog'liq bo'ladi. Shu sababli qo'shimcha daromadlar, xususan homiylik, reklama shartnomalari va sport tadbirlarini tashkil etish orqali resurslarni ko'paytirish sport tashkilotlarining iqtisodiy mustaqilligini

sezilarli ravishda oshiradi. Innovatsion daromad turlari, masalan onlayn kurslar, sport merchandisingi va raqamli kontent sotuvlari, sport tashkilotlarini yangi auditoriya bilan bog'laydi, bozorni kengaytiradi va daromad oqimlarini zamonaviy sharoitga moslaydi. Faoliyatdan tashqari daromadlar — sport maydonlari ijarasi yoki xizmat ko'rsatish faoliyatlari — moliyaviy xavflarni kamaytiruvchi "moliyaviy yostiq" sifatida xizmat qiladi, ayniqsa mavsumiy tushumlarda pasayish kuzatiladigan davrlarda katta yordam beradi. Umuman olganda, jadvalda keltirilgan model shuni ko'rsatadiki, daromad manbalarini diversifikatsiya qilish sport maktablari va klublarining iqtisodiy barqarorligi, raqobatbardoshligi va uzoq muddatli rivojlanishini ta'minlashda eng samarali strategiyalardan biridir.

Moliyaviy boshqaruv samaradorligi uchun budjetni puxta rejalashtirish va har bir xarajatning iqtisodiy asoslanganligini ta'minlash zarur. Sport klublari strategik rejalashtirishning zamonaviy usullaridan — SWOT tahlil, risklarni baholash, investitsion jozibadorlikni aniqlash va iqtisodiy samaradorlik ko'rsatkichlarini hisoblashdan foydalanishi lozim. Ichki audit tizimini kuchaytirish esa moliyaviy operatsiyalarning shaffofligini oshiradi, korrupsiyaviy holatlar oldini oladi va boshqaruvda mas'uliyatni kuchaytiradi. Xalqaro standartlar, xususan ISO 9001 va ISO 37001 talablarini joriy etish sport tashkilotlarida sifat va antikorrupsiya boshqaruvini yuqori darajaga olib chiqadi.

Moliyaviy boshqaruvning muvaffaqiyati ko'p jihatdan sport maktabi yoki klub xodimlarining malaka va bilimiga bog'liq. Moliyaviy savodxonlikni oshirish, zamonaviy boshqaruv ko'nikmalarini shakllantirish, menejer va trenerlar uchun maxsus seminarlar tashkil etish samaradorlikni sezilarli oshiradi. Xodimlarning iqtisodiy bilimga ega bo'lishi resurslardan samarali foydalanish, ortiqcha xarajatlarning oldini olish va moliyaviy qarorlar sifatini yaxshilashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, sport maktablari va klublarida moliyaviy boshqaruvni zamonaviylashtirish kompleks yondashuvni talab etadi. Raqamli texnologiyalarni joriy etish, daromad manbalarini diversifikatsiya qilish, strategik rejalashtirish, shaffof audit tizimini shakllantirish, zamonaviy iqtisodiy tahlil usullaridan foydalanish va xodimlar malakasini oshirish orqali sport tashkilotlarining moliyaviy barqarorligini sezilarli darajada kuchaytirish mumkin. Bu esa o'z navbatida sportchilar tayyorlash jarayonining sifatiga, sport maktablari va klublarining raqobatbardoshligiga va jamiyatda sog'lom turmush tarzini targ'ib qilishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. ISO (2016). ISO 37001: Anti-Bribery Management Systems. Geneva: ISO Standards.
2. Kaplan, R., & Norton, D. (2004). Strategy Maps: Converting Intangible Assets into Tangible Outcomes. Boston: Harvard Business School Press.
3. Smith, A. & Stewart, B. (2010). The Special Features of Sport: A Critical Revisit. Sport Management Review, 13(1), 1–13.
4. O'zbekiston Respublikasi Jismoniy tarbiya va sport vazirligi (2023). Sport maktablari faoliyatini takomillashtirish bo'yicha metodik qo'llanma. Toshkent.
5. World Bank (2022). Sport Sector Economic Impact Overview. Washington, DC: World Bank Publications.